

Yritystutkimusneuvottelukunta

KONSERNITILINPÄÄTÖS
YRITYSTUTKIMUKSESSA

ESIPUHE

Erilaisten yritysraakenteiden tarkastelu kuuluu olennaisena osana yritystutkijan työhön. Yritystutkimusneuvottelukunta julkaisi jo 1980-luvulla oppaan, jossa käsiteltiin konsernisuhteita yritystutkimuksen kannalta. Nyt käsillä olevan tiivistelmän tarkoitus on auttaa yritystutkijaa ymmärtämään konsernitilinpäätöksen perusteita.

Tähän tiivistelmään on koottu lyhyesti perusasiat konsernitilinpäätöksen rakenteesta ja laatimisperiaatteista. Laajasta, aihetta käsittelevästä kirjallisuudesta löytyy tarvittaessa yksityiskohtaisempia ohjeita konsernitilinpäätöksen tekemiseksi.

Konsernitilinpäätöksen analysointi ja tunnusluvut perustuvat *Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi* -oppaassa esitettyihin menetelmiin.

Päivitystyöryhmän jäseninä ovat olleet

Mikko Hollman (pj)	BSH Partners Oy
Ari Toivio	Suomen Asiakastieto Oy
Tuuli-Marja Kurejoki	Danske Bank A/S
Joni Ruusulaakso	OP Länsi-Suomi
Pasi Kopra	Vakuutusosakeyhtiö Garantia
Merja Hautaniemi	Finnvera Oyj

YRITYSTUTKIMUSNEUVOTTELUKUNTA ry.

SISÄLLYS

esipuhe	2
SISÄLLYS	3
1 johdanto	4
2 MÄÄRITELMIÄ	5
Konserni ja alakonserni	5
Sisaryitys ja rinnakkaiskonserni	6
Pien- ja suurkonserni	7
Omistusyhteytsyitys	7
Osakkuusyitys	8
Läheiset yritykset ja liiketoimintaa harjoittavat yhteisöt	8
3 KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN LAATIMIS- VELVOLLISUUS	9
4 KONSERNITILINPÄÄTÖKSESSÄ HUOMIOITAVAT ERÄT	11
Poistoero ja verotusperusteiset varaukset	11
Vähemmistöosuus	11
Laskennalliset verovelat ja -saamiset	12
Rahoituslaskelma	13
5 ELIMINOINNIT	16
Konserniyhtiöiden keskinäisen omistuksen eliminointi	16
Sisäinen osingonjako	16
Sisäiset katteet ja niiden muutokset	17
Vaihto-omaisuuden kate	17
Käyttöomaisuuden sisäinen myynti	18
Sisäiset myyntitappiot	18
Keskinäiset saamiset ja velat	19
Osuus osakkuusyhtiöiden tuloksista	19
LIITTEET	21

KONSERNITILINPÄÄTÖS YRITYSTUTKIMUKSESSA

1 JOHDANTO

Konserni on kahden tai useamman yrityksen muodostama pysyväksi tarkoitettu taloudellinen kokonaisuus, jossa tosiasiallinen määräämisvalta on emoyrityksellä yksin tai yhdessä muiden samaan konserniin kuuluvien yritysten kanssa. Konsernilla ei ole oikeudellista toimivaltaa eikä se ole verovelvollinen.

Konsernitilinpäätöksen tarkoituksena on osoittaa konserniin kuuluvien yritysten varat ja velat sekä taloudellinen asema ja tilikauden tulos siten kuin kysymyksessä olisi yksi yritys.

Konsernitilinpäätöksen laatimista käsitellään laeissa, asetuksissa ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimivan kirjanpitolausituksen, KILA:n ohjeissa: ”Konsernitilinpäätöksen laatiminen” 28.3.2017.

Listattuja yrityksiä koskee EU:n 7.6.2002 antama asetus, jonka mukaan niiden tulee laatia konsernitilinpäätöksensä kansainvälisten tilinpäätösstandardien (International Financial Reporting Standards, IFRS) mukaan vuodesta 2005 alkaen.

Yritystutkimusneuvottelukunta on laatinut kansainvälisiä standardeja koskevan erillisen oppaan nimeltään ”IFRS-Tilinpäätöksen keskeiset periaatteet”.

2 MÄÄRITELMIÄ

Konserni ja alakonserni

Kirjanpitolain (KPL 1:5 ja 6 §) mukaan, jos kirjanpitovelvollisella on määräysvalta kohdeyrityksessä, on edellinen emoyritys ja jälkimmäinen tytäryritys. Emoyritys tytäryrityksineen muodostaa konsernin.

Jos yrityksellä yhdessä yhden tai useamman tytäryrityksensä kanssa on määräysvalta kohdeyrityksessä, sovelletaan näihin kirjanpitolain konsernisäännöksiä.

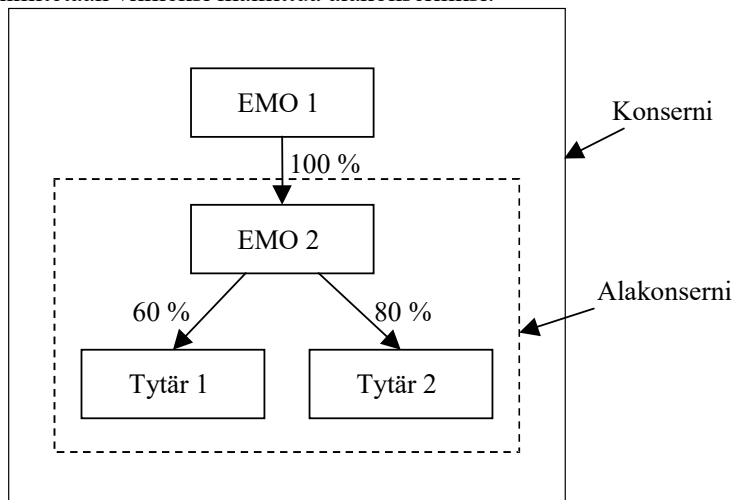
Yrityksellä katsotaan olevan määräysvalta toisessa yrityksessä, kun sillä on

- enemmän kuin puolet kaikkien osakkeiden tai osuuksien äänimäärästä tai
- oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä kohdeyrityksen hallituksessa tai muussa siihen verrattavassa.

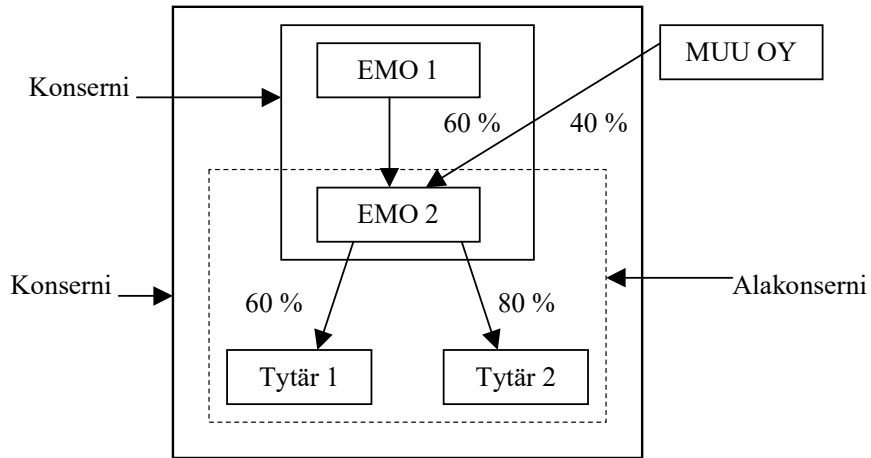
Lisäksi yrityksellä katsotaan olevan määräysvalta kohdeyrityksessä, jos sitä johdetaan yhdessä kohdeyrityksen kanssa tai yritys muulla tavoin tosiasiallisesti käyttää määräysvaltaa.

Kirjanpitolain 1 luvussa on tarkennuksia ääniosuuden laskentaan mm. äänestysrajoitustilanteissa tai kun osakkeet ovat muun kuin omistajansa hallinnassa.

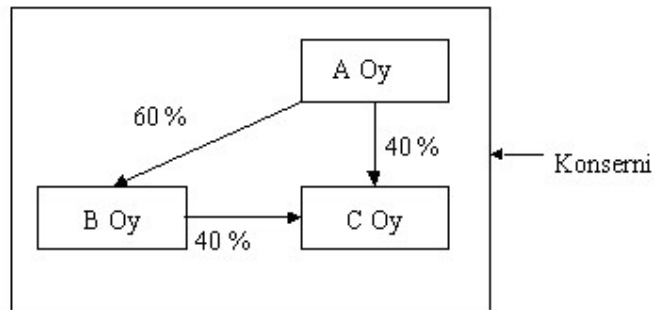
Jos emoyrityksen omistama tytäryritys on edelleen emoyrityksenä toisessa konsernissa, nimitetään viimeksi mainittua alakonserniksi.

Konsernitilinpäätöksen koko konsernista laatii EMO 1, koska kirjanpitolain poikkeussäännön (KPL 6:1 §) mukaan alakonsernista ei erillistä konsernitilinpäätöstä tarvitse tehdä. Poikkeussääntö koskee alakonserneja, joissa emoyrityksellä on vähintään 90 %:n omistus ja koko konsernia koskeva tilinpäätös tehdään Euroopan talousalueella.

Konsernin määritelmän mukaan syntyy yllä olevassa kuvassa kolme konsernia. Konsernitilinpäätöksiä tästä kokonaisuudesta tehdään kaksi; EMO 2 tekee alakonsernista tilinpäätöksen, joka yhdistellään EMO 1:n tilinpäätökseen.

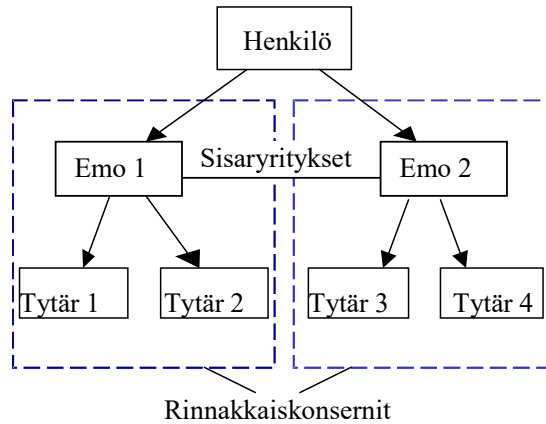
Konsernisuhde muodostuu välillisen omistuksen kautta, kun A Oy omistaa C Oy:tä suoraan 40 % ja B Oy:n kautta 24 % (60 % x 40 %).

Sisaryritys ja rinnakkaiskonserni

Jos henkilö tai yritys omistaa enemmistön kahdesta tai useammasta yrityksestä,

nimitetään näitä sisaryrityksiksi. Sisaryitykset eivät keskenään ilman emoyritystä muodosta konsernia.

Jos sisaryitykset ovat edelleen konsernien emoyrityksiä, kutsutaan kyseisiä konserneja rinnakkaiskonserneiksi.

Pien- ja suurkonserni

KPL (1:6a) Määrittelee pienkonserniksi sellaisen konsernin, jonka konserniyritysten yhteenlaskettujen lukujen perusteella emoyrityksen tilinpäätöspäivänä ylittyy enintään yksi seuraavista raja-arvoista:

- taseen loppusumma 6 000 000 euroa;
- liikevaihto 12 000 000 euroa;
- tilikauden aikana palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä.

Konserni määritellään suurkonserniksi, mikäli vähintään kaksi seuraavista raja-arvoista ylittyy:

- taseen loppusumma 20 000 000 euroa;
- liikevaihto 40 000 000 euroa;
- tilikauden aikana palveluksessa keskimäärin 250 henkilöä.

Omistusyhteyseritys

Kirjanpitolain mukaan omistusyhteyseritys on konserniin kuulumaton yritys, jossa toisella yrityksellä on sellainen omistusosuus, joka luo pysyvän yhteyden ja on tarkoitettu edistämään omistavan tai sen kanssa samaan konserniin kuuluvan yrityksen toimintaa. Mikäli pysyvä yhteys syntyy, voi omistusosuus olla myös alle

20 %. Jollei yritys muuta näytä, on se aina omistusyhteisyrittäjä, jos toisella yrityksellä on vähintään 20 %:n osuus yrityksen osakepääomasta.

Osakkuusyrittäjä

Osakkuusyrittäjä on sellainen omistusyhteisyrittäjä, jossa toisella yrityksellä on huomattava vaikutusvalta liiketoiminnan ja rahoituksen johtamisessa. Tällainen yritys on osakkuusyrittäjä aina, jos vaikutusvallan omaavalla yrityksellä on vähintään 20 % ja enintään 50 % osakkeiden tuottamasta äänimäärästä. Vaikka omistusosuus olisi yli 20 %, ei yritys ole osakkuusyrittäjä, jos toisella yrityksellä ei ole vaikutusvaltaa, esimerkiksi yhden tahon omistaessa kaikki muut osakkeet, tai omistus on tarkoitettu väliaikaiseksi. Osakkuusyrittäjä ei ole konserniyritys, mutta se yhdistellään konsernitilinpäätökseen, mikäli sellainen laaditaan.

Läheiset yritykset ja liiketoimintaa harjoittavat yhteisöt

Yritystutkimuksessa ei tarkastelu rajoitu vain virallisiin konserneihin, vaan huomiota tulee kiinnittää kaikkiin edellä mainittuihin yrityskokonaisuuksiin. Tutkimus on usein ulotettava erilaisiin keskenään läheisissä suhteissa oleviin yrityksiin ja muihin liiketoimintaa harjoittaviin yhteisöihin, jotka esimerkiksi yhteisen omistuksen kautta kuuluvat samaan taloudelliseen intressipiiriin. Tarkastelu voi täten kohdistua myös yhdistyksiin ja järjestöihin, jotka harjoittavat liiketoimintaa. Yritystutkimuksessa on usein myös tarve laatia ainakin pääpiirteittäinen konsernitilinpäätös silloinkin, kun yritys itse ei sitä lain mukaan ole velvollinen tekemään.

3 KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN LAATIMIS- VELVOLLISUUS

Konsernitilinpäätös on osa emoyrityksen tilinpäätöstä. Kirjanpitolain mukaan emoyrityksellä on velvollisuus laatia konsernitilinpäätös, jos se itse on

- osakeyhtiö
- avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö, jonka vastuunalaisena yhtiömiehenä on osakeyhtiö
- Osuuskunta
- avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö, jonka vastuunalaisena yhtiömiehenä on edellisessä kohdassa tarkoitettu avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö tai
- muu kirjanpitovelvollinen, ammatinharjoittajaa ja yksityistä liikkeenharjoittajaa lukuun ottamatta, jos se harjoittaa liiketoimintaa.

Konsernitilinpäätöstä ei kuitenkaan tarvitse laatia pienkonsernissa, jos yksikään konserniyrityksistä ei ole yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö (KPL 1:9).

Rajoja määriteltäessä lasketaan emoyrityksen ja tytäryritysten tiedot ennen eliminointeja yhteen. Mikäli korkeintaan yksi kyseisistä rajoista on täytynyt, kysymyksessä on ns. pienkonserni. Pienkonsernin emoyrityksen ei siis kirjanpitolain mukaan tarvitse laatia konsernitilinpäätöstä. Tämä saattaa merkitä sitä, että rahoittaja joutuu erikseen vaatimaan konsernitilinpäätöksen tekemistä, mikäli yritys ei alla olevienkaan osakeyhtiölain vaatimusten perusteella konsernitilinpäätöstä tee.

Kirjanpitolain mukaan konsernitilinpäätös saadaan jättää laatimatta jos:

- Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion lainsäädännön alaisella yrityksellä on emoyrityksessä vähintään yhdeksän kymmenesosan omistusosuus;
- emoyrityksen muut omistajat ovat antaneet suostumuksensa laatimatta jättämiseen; sekä
- emoyrityksen ja sen tytäryritysten tilinpäätökset yhdistellään Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion lainsäädännön alaisen yrityksen konsernitilinpäätökseen, joka ilmoitetaan rekisteröitäväksi 3 luvun 9 §:ssä säädetyllä tavalla.

Konsernitilinpäätös laaditaan konserniyritysten tuloslaskelmien ja taseiden sekä niiden liitetietojen yhdistelmänä. Tilinpäätöstä laadittaessa on konserniin kuuluvien yritysten laskentaperiaatteet yhtenäistettävä ja niitä on noudatettava jatkuvasti. Suomalaisilla tytäryrityksillä tulee olla sama tilikausi kuin emoyrityksellä. Jos tytäryrityksen tilikausi (KILA:n luvalla) päättyy yli kolme kuukautta ennen emo-

yrityksen tilinpäätöstä, on konsernitalinpäätökseen yhdisteltävä tytäryrityksen emoyrityksen tilinpäätöspäivälle laadittu välitalinpäätös. Mahdollisuuksien mukaan tämä pitäisi olla laadittu emoyhtiön tilikaudelta.

4 KONSERNITILINPÄÄTÖKSESSÄ HUOMIOITAVAT ERÄT

Konsernitilinpäätöksessä eliminoidaan kaikkien samaan konserniin kuuluvien yritysten väliset liiketapahtumat, niihin liittyvät katteet, yritysten väliset velka- ja saamissuhteet sekä keskinäinen omistus. Konsernitilinpäätökseen yhdistellään myös osakkuusyrietykset. Konsernitilinpäätös sisältää siten vain suhteet ”ulkomaailmaan”. Taloudellinen asema esitetään kuten konserniyrietykset olisivat yksi kirjanpitovelvollinen.

Konsernin tuloslaskelma kertoo konsernin tuloksen sen jälkeen, kun konsernin sisäiset tuotot ja kulut sekä sisäinen voitonjako on eliminoitu ja vähemmistölle kuuluva osuus tuloksesta on erotettu omaksi eräkseen.

Konsernitase antaa kuvan konsernin rahoituksellisesta asemasta ja omasta pääomasta sen jälkeen, kun konserniyrietysten keskinäiset saamiset ja velat sekä keskinäinen omistus on eliminoitu ja vähemmistölle kuuluva osuus omista pääomista merkitty omaksi eräkseen.

Konsernitilinpäätöksen laatimista säätelevät kirjanpitolaki ja –asetus, joita täydentämään Kirjanpitolautakunta (KILA) on antanut konsernitilinpäätöstä koskevan yleisohjeen.

Poistoero ja verotusperusteiset varaukset

Poistoero ja verotusperusteiset varaukset on kirjanpitolain mukaan (KPL 6:7.5 §) jaettava konsernitaseessa omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan ja tuloslaskelmassa niiden muutos tilikauden tulokseen ja laskennallisen verovelan muutokseen.

Kun jako tehdään konsernitilinpäätöksessä ensimmäisen kerran, kohdistetaan aikaisempien kausien poistoerosta ja varauksista johtuva ero suoraan omaan pääomaan. Tuloslaskelmaan merkitään vain kyseisen tilikauden poistoeron ja vapaaehtoisten varausten muutoksista johtuva laskennallisen verovelan muutos.

Vähemmistöosuus

Vähemmistön osuutta tytäryrietyksessä on kaikki konsernin ulkopuolelta tuleva omistus. Vähemmistöosuuden erottamisen perusteena ovat osakemäärät, ei äänivalta. Vähemmistön omistus voi olla välitöntä (suoraa), välillistä (epäsuoraa) tai ris-

tiinomistusta (kertaautuvaa). Välillinen omistus syntyy silloin, kun tytäryritys omistaa osuuden toisesta tytäryrityksestä. Vähemmistölle kuuluu tällöin osuus myös jälkimmäisen tytäryrityksen voitosta ja omista pääomista. Jos jälkimmäinen tytäryritys omistaa edellisen tytäryrityksen osakkeita suoraan tai toisen konserniyrityksen kautta, on kysymyksessä kertaantuva omistus.

Vähemmistöosuudella tarkoitetaan konsernin ulkopuolisille eli vähemmistöosakkeille tytäryrityksissä kuuluvaa osuutta konsernin omasta pääomasta ja tilikauden tuloksesta. Muiden kuin konserniyritysten omistusta vastaavat osuudet tytäryritysten tuloksista merkitään konsernituloslaskelmaan omaksi eräkseen (vähemmistöosuus konsernituloslaskelmassa, KPL 6:7.2 §). Vastaavasti muiden kuin konserniyritysten omistusta tytäryrityksissä vastaavat osuudet tytäryritysten omista pääomista merkintään konsernitaseeseen omaksi eräkseen (vähemmistöosuus konsernitaseessa, KPL 6:7.3 §). Jos vähemmistön suhteellinen osuus muuttuu, erotetaan vähemmistön osuus tuloksesta ja omasta pääomasta kulloinkin voimassa olevan suhteellisen vähemmistöosuuden mukaisesti koko yhdistelyn kohteena olevalta ajanjaksolta. Vähemmistölle tulee erottaa myös osuus kertyneestä poistoerosta ja vapaaehtoisista varauksista sen jälkeen kun laskennallinen verovelka on niistä vähennetty.

Vähemmistöosuuden erottamisella ei konsernin kannattavuuden tai vakavaraisuuden arvioinnin kannalta yleensä ole merkitystä.

Vähemmistöosuus saadaan erottaa joko ennen sisäisten katteiden eliminointia tai katteiden eliminoinnin jälkeen. Menettelyllä ei saa olla vaikutusta lopputulokseen. Konserniyritysten taseiden vastaaviin aktivoitu sisäinen kate tulee silti aina eliminoida kokonaisuudessaan konserniyritysten omistuosuudesta riippumatta.

Vähemmistö vastaa tytäryrityksen tappiosta vain sijoituksensa määrällä, ellei yhtiöjärjestyksessä, yrityksen säännöissä, osakassopimuksessa tai muuten ole toisin sovittu. Sijoituksen ylittävää tappiota ei eroteta vähemmistölle, mutta tieto siitä säilytetään, ja osuus voitosta erotetaan vähemmistölle vasta sitten, kun tuo tappio on katettu.

Laskennalliset verovelat ja -saamiset

KPL:n mukaan yksittäinen kirjanpitovelvollinen saa erityistä varovaisuutta noudattaen merkitä väliaikaisista jaksotus- ja arvostuseroista johtuvia laskennallisia verovelkoja ja -saamia tuloslaskelmaan ja taseeseen. Väliaikaisella jaksotuserolla

tarkoitetaan sitä, että tuottoja on kirjattu tuloslaskelmaan eri tilikaudella kuin niitä vastaavia veronalaisia tuloja tai vastaavasti kuluja on kirjattu tuloslaskelmaan eri tilikaudella kuin niitä vastaavia verotuksessa vähennyskelpoisia menoja. Väliaikainen arvostusero syntyy, kun tase-erän kirjanpitoarvo eroaa verotuksen tasearvosta.

Konsernissa laskennallisia veroja voi syntyä myös konserniyritysten tuloslaskelmien ja taseiden sekä niiden liitetietojen yhdistelytoimenpiteiden seurauksena. Joidenkin konsernitilinpäätöstä laadittaessa suoritettavien yhdistelytoimenpiteiden tuloksena konsernin tulos poikkeaa erillisyyhtiöiden yhteenlasketusta tuloksesta. Näissä tilanteissa KPL edellyttää välittömien verojen oikaisemista ja täydentämistä, jos yhdistelytoimenpiteiden seurauksena konsernin tulos on olennaisesti pienempi tai suurempi kuin konsernitilinpäätökseen yhdisteltyjen tilinpäätösten tulokset yhteensä.

Konsernin välittömät verot oikaistaan vastaamaan konsernin tuloksen mukaisia veroja laskennallisten verovelkojen ja -saamisten avulla. Laskennalliset verovelat ovat kirjanpitovelvolliselle tulevaisuudessa maksettavaksi tulevia veroja. Laskennalliset verosaamiset vastaavasti ovat kirjanpitovelvollisen hyväksi tulevaisuudessa tulevia veroja.

Konsernitilinpäätöstä koskevien säännösten mukaisesti kaikki olennaiset laskennalliset verovelat ja -saamiset on kirjattava konsernituloslaskelmaan tai -taseeseen. Konsernitilinpäätöksessä voi esiintyä seuraavanlaisia laskennallisia verovelkoja ja -saamisia:

- poistoerosta ja verotusperusteisista varauksista johtuvat laskennalliset verovelat ja saamiset
- erillistilinpäätösten laskennalliset verovelat ja -saamiset
- laskentaperiaatteiden yhdenmukaistamisesta syntyvät laskennalliset verovelat ja -saamiset
- yhdistelytoimenpiteistä aiheutuvat laskennalliset verovelat ja -saamiset.

Rahoituslaskelma

Kirjanpitolain 1:6a.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettu suurkonsernista laadittavaan konsernitilinpäätökseen on sisällytettävä konsernin rahoituslaskelma, jossa on annettava selvitys konsernin varojen hankinnasta ja niiden käyttämisestä tilikauden aikana. Sama koskee myös sellaista konsernia, johon kuuluu KPL 1.9 §:ssä tarkoitettu yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö eli listayhtiö, luottolaitos tai vakuu-

tusyhtiö (KPL 6:2.2 §).

Rahoituslaskelma on maksuperusteinen ja se voi muodoltaan olla joko suora tai epäsuora. Suorassa laskentamallissa esitetään liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat pääsääntöisesti bruttomääräisinä omissa ryhmissään. Epäsuora malli lähtee tuloslaskelman kohdasta ”Voitto (tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja”. Tätä oikaistaan käyttöpääoman muutoksella sekä poistoilla ja muilla sellaisilla erillä, joihin ei liity maksutapahtumaa. Investointien ja rahoituksen kassavirrat esitetään samassa muodossa kuin suorassakin rahoituslaskelmassa

Konsernin rahoituslaskelma voidaan laatia joko konsernituloslaskelman ja taseen sekä niitä täydentävien tietojen perusteella tai yksittäisten konserniyritysten rahoituslaskelmien yhdistelmänä, johon tehdään tarvittavat eliminoinnit konsernin sisäisten rahavirtojen vähentämiseksi.

Konserniaktiiva -ja passiiva sekä konserniliikearvo ja -reservi:

Konserniaktiiva muodostuu silloin, kun hankitun yrityksen omaisuuserät ovat sen taseessa alle niiden arvojen, jotka konserni olisi kyseisistä eritä erikseen ostettuna maksanut tai kun konsernin tulonodotukset ovat hankitun yrityksen omaisuuserien kirjanpitoarvoa korkeammat. Konserniaktiivaa voi syntyä myös silloin, kun hankitun yrityksen velat tai pakolliset varaukset ovat sen taseessa konsernin kannalta liian korkeassa arvossa.

Konserniaktiiva kohdennetaan konsernin omistusosuuden mukaisesti niihin tytäryrityksen omaisuus- ja velkaeriin, joista konserniaktiivan katsotaan johtuvan (KPL 6:8.3 §). Velkoihin rinnastetaan myös pakolliset varaukset. Konserniaktiivan kohdistaminen tarkoittaa konserniaktiivan lisäämistä omaisuuserien kirjanpitoarvoihin tai vähentämistä velkaerien kirjanpitoarvoista konsernitasetta laadittaessa. Omaisuuserille konserniaktiivaa voidaan kohdentaa enintään sellainen määrä, että erien kirjanpitoarvot eivät kohdentamisen jälkeen ylitä omaisuuserien todennäköisiä, käypiä luovutushintoja.

Konserniliikearvoksi kutsutaan sitä osaa konserniaktiivasta, jota ei voida kohdistaa tytäryrityksen omaisuus- tai velkaerille. Konserniliikearvo jää siis varallisuuseräksi konsernin taseeseen ja se poistetaan kymmenen vuoden kuluessa tai perustellen tätä pidemmässä ajassa.

Konsernipassiivaa puolestaan muodostuu esimerkiksi tapauksissa, joissa hankitun yrityksen omaisuuserät ovat konsernin kannalta yliarvostettuja, hankitun yrityksen velat ovat taseessa merkittävät velkoja suuremmat tai hankinta on tapahtunut edullisella hinnalla (maksettu alihintaa tasearvoihin nähden). Kuten konserniaktiiva, myös konsernipassiiva kohdennetaan konsernin omistusosuuden mukaisesti niihin tytäryrityksen omaisuus- ja velkaeriin, joista konsernipassiivan katsotaan johtuvan.

Kohdentaminen tarkoittaa konsernipassiivan vähentämistä omaisuuserien kirjanpitoarvoista ja lisäämistä velkaerien kirjanpitoarvoihin konsernitaseessa.

Konsernireserviksi kutsutaan sitä osaa konsernipassiivasta, jota ei voida kohdistaa tytäryrityksen omaisuus- tai velkaerille. Konsernireservi jää omaksi eräkseen konsernin taseen vastattavaa-puolelle ja sitä tuloutetaan sitä mukaa, kun vastaava meno tai menetys on kirjattu kuluksi tytäryrityksen tuloslaskelmaan taikka kun sitä vastaa realisoitunut tuotto. Mikäli huolellisen arvioinninkaan jälkeen konsernireservin muodostumiselle ei pystytä tunnistamaan syytä ja johtamaan sille tuloutusperiaatetta, tuloutetaan konsernireservi välittömästi.

5 ELIMINOINNIT

Konserniyhtiöiden keskinäisen omistuksen eliminointi

Konsernin sisäinen tytäryrityksen osakkeiden tai osuuksien omistus eliminoidaan hankintamenomenetelmällä KPL 6:8 §:ssä säädetyllä tavalla. Hankintamenomenetelmän periaatteena on, että omistussuuden mukainen määrä tytäryrityksen voitosta, tappiosta tai muusta oman pääoman muutoksesta, joka on kertynyt tytäryrityksen hankinnan jälkeen, vaikuttaa konsernin omaan pääomaan. Hankintamenomenetelmässä tytäryrityksen osakkeiden hankintameno eliminoidaan vasten tytäryrityksen hankinta-ajankohdan mukaista oman pääoman määrää. Konsernin omaan pääomaan jää tällöin jäljelle omistussuuden mukainen määrä tytäryrityksen hankinta-ajankohdan jälkeen kertyneestä oman pääoman määrästä.

Mikäli osakkeiden tai osuuksien hankintameno ei ole yhtä suuri kuin tytäryrityksen hankinta-ajankohdan mukainen oman pääoman määrä, syntyy eliminointiero. Silloin kun osakkeiden hankintameno on suurempi kuin osuus hankinta-ajankohdan mukaisesta oman pääoman määrästä, nimitetään eliminointiero konserniaktiivaksi ja päinvastaisessa tapauksessa konsernipassiivaksi.

Sisäinen osingonjako

Konserniyritysten toisilleen tilikauden aikana jakamat osingot ja muu niitä vastaava voitonjako vähennetään konsernituloslaskelmaa laadittaessa tuotoista ja lisätään konsernitasetta laadittaessa edellisten tilikausien voittoon (tappioon). Osinkoa maksaneen yrityksen taseessa osinko puolestaan vähentää omaa pääomaa. Konserniavustus kirjataan sitä maksaneen yrityksen osalta satunnaiseksi kuluksi ja emoyhtiön tilinpäätökseen satunnaiseksi tuotoksi. Konsernitilinpäätöksessä emoyhtiön maksamat osingot vähennetään omista pääomista.

Konsernitilinpäätöstä analysoitaessa käytännössä vain emoyhtiön maksamilla osingoilla on vaikutusta konsernin omiin pääomiin ja kassavirtaan sekä sitä kautta vakavaraisuuteen ja velanhoitokykyyn.

Sisäiset tuotot ja kulut:

Koska konsernitilinpäätöksessä konsernin tulos ja taloudellinen asema on tarkoitus esittää siten kuin konserniyritykset olisivat yksi kirjanpitovelvollinen, tulee konsernitilinpäätöstä laadittaessa tuloslaskelmalta eliminoida kaikki konserniyhtiöiden väliset tuotto- ja kuluerät. Näistä yleisimpiä ovat sisäiset myynnit ja ostot, hallinto- palveluveloitukset, vuokrat sekä korot. On hyvä huomioida, että edellä mainittujen erien eliminointi ei lähtökohtaisesti muuta konsernin nettotulosta, vaan ne vaikuttavat lähinnä tuloksen rakenteeseen.

Sisäiset katteet ja niiden muutokset

Konserniyritysten taseisiin aktivoitujen sisäiset katteet vähennetään konsernitasetta laadittaessa niistä taseen vastaavista eristä, joihin ne sisältyvät, sekä omasta pääomasta. Sisäisten katteiden muutos eliminoidaan tilikauden tuloksesta. Sisäiset katteet ja niiden muutokset eliminoidaan kokonaisuudessaan riippumatta siitä, kuinka suuren osuuden konserniyritykset omistavat yrityksestä, joka on luovuttanut tai vastaanottanut hyödykkeen, jonka kirjanpitoarvossa on sisäistä katetta. Eliminointien jälkeen omaisuuserien arvojen tulee vastata arvoja, jotka kyseisellä omaisuuserällä olisi, mikäli ne olisivat edelleen myyjäyhtiön taseessa.

Vaihto-omaisuuden kate

Sisäistä katetta syntyy tilanteissa, joissa konserniyritys myy tuotteita tai palveluita toiselle saman konsernin yritykselle ja myyntihinta sisältää katetta. Kate realisoituu vasta, kun tuotteet on myyty konsernin ulkopuolelle. On tavanomaista, että kaikkia ostettuja tavaroita ei ole tilikauden aikana myyty ulkopuolisille ja ostajayrityksen vaihto-omaisuus sisältää täten sisäistä myyntikatetta.

Alkuvaraan sisältyvä sisäinen kate eliminoidaan edellisten tilikausien voitosta (tappiosta) ja sisäisen katteen muutos tilikauden aikana tilikauden tuloksesta. Eliminointi kohdistetaan kululajikohtaista konsernituloslaskelmaa laadittaessa erään "Aineet, tarvikkeet ja tavarat: Varastojen muutos" ja toimintokohtaista konsernituloslaskelmaa laadittaessa erään "Hankinnan ja valmistuksen kulut"

Vaihto-omaisuuteen sisältyvät sisäiset katteet (sisäiset varastokatteet) eliminoidaan vaihto-omaisuudesta ja omasta pääomasta.

Sisäisiä katteita voi sisältyä sekä vaihto- että käyttöomaisuuteen. Katteiden eliminointi voidaan jättää tekemättä, jos niiden merkitys tuloksen kannalta on vähäinen.

Käyttöomaisuuden sisäinen myynti

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden sisäiset katteet eliminoidaan lähtökohtaisesti samoilla periaatteella kuin vaihto-omaisuuden sisäiset katteet. Pysyvien vastaavien hyödykkeiden osalta oikaistaan useimmiten poistoja ja pysyviin vastaaviin sisältyvä kate pienene vuosittain poistokirjausten myötä. Ostetun käyttöomaisuuden poistoja jatketaan myyjäyrityksen alkuperäisen poistosuunnitelman mukaan. Poistomenettely jatkuu niin kauan kunnes hyödykkeen koko hankintameno on poistettu.

Konsernitilinpäätöstä laadittaessa on selvitettävä alkuperäisen luovutusvoiton lisäksi, miten hyödykkeestä sisäisen myynnin jälkeen lasketut poistot poikkeavat alkuperäisen konserniyhtiön poistokirjauksista. Pysyviin vastaaviin kuuluvan hyödykkeen aktivoituun hankintamenoan sisältyvä konsernin sisäinen kate ja siitä tehdyt poistot eliminoidaan vastaavasti siten, ettei sisäisellä katteella ole vaikutusta konsernin edellisiltä tilikausilta kertyneeseen voittoon tai tappioon eikä konsernin tilikauden tulokseen. Sisäiset katteet lasketaan noudattaen konsernissa sovellettua hankintamenoan määrittäytapaa. Jos pysyvien vastaavien hankintameno määritetään muuttuvien menojen perusteella, sisäinen kate lasketaan samalla perusteella. Jos pysyvien vastaavien hankintamenoan luetaan osuus kiinteistä menoista, otetaan sisäisen katteen laskemisessa huomioon osuus kiinteistä menoista. Vastaavalla tavalla otetaan sisäisen katteen laskemisessa huomioon pysyviin vastaaviin kuuluvan hyödykkeen hankintamenoan KPL 4:5.3 § nojalla luetut korkomenot.

Sisäiset myyntitappiot

Konserniyritysten välisessä hyödykkeiden kaupassa syntynyt konsernin sisäinen myyntitappio tulee aina eliminoida. Jos konsernissa esiintyy sisäisiä myyntitappioita, tulee kuitenkin selvittää, onko tappio osoitus mahdollisesta pysyvästä arvonalennuksesta myynnin kohteena olleen hyödykkeen osalta, jolloin kyseisestä kohteesta tulee kirjata arvonalennus konsernitilinpäätöksessä.

Keskinäiset saamiset ja velat

Konserniyritysten välille syntyy saamisia ja velkoja keskinäisen kaupankäynnin tai lainanannon seurauksena.

Tavallisimpia eliminoitavia eriä ovat

- sisäiset myyntisaamiset ja ostovelat
- sisäiset lainasaamiset ja velat
- sisäiset siirtyvät erät.

Konserniyritysten taseisiin merkityt keskinäiset saamiset ja velat eliminoidaan konsernitasetta laadittaessa. Keskinäisten saamisten ja velkojen eliminoinnin jälkeen konsernitase antaa oikean kuvan konsernin velka- ja saamissuhteista ulkopuolisiin päin.

Osuus osakkuusyhtiöiden tuloksista

Osakkuusyritys on sellainen omistusyhteisyritys, jossa toisella vaikutusvallan omaavalla yrityksellä on vähintään 20% ja enintään 50% osakkeiden tuottamasta äänimäärästä. Osakkuusyritykset eivät kuulu konserniin, mutta jos emoyhtiö tekee konsernitilinpäätöksen, osakkuusyritykset yhdistellään siihen pääomaosuusmenetelmää (yhden rivin yhdistely) käyttäen. Menetelmässä emoyrityksen taseessa olevaa osakkuusyritysten osakkeiden hankintamenoa korjataan vuosittain hankinnan jälkeen kertyneellä voitolla ja tappiolla sekä saaduilla osingoilla. Osakkeiden arvo konsernitaseessa näkyy rivillä ”Osuudet osakkuusyrityksissä” ja osuus tilikauden tuloksesta tuloslaskelman rivillä ”Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)”. Jos kuitenkin osakkuusyrityksen toiminta liittyy kiinteästi konsernin liiketoimintaan, yritys on esimerkiksi tavaran tai palvelujen tuottaja, merkitään erä tuloslaskelmaan ennen liikevoittoa.

Kun osakkuusyrityksen tilinpäätös yhdistellään ensimmäisen kerran konsernitaseeseen, merkitään siihen osakkuusyrityksen osakkeiden hankintameno. Liitetiedoissa ilmoitetaan erotus, joka saadaan vähentämällä osakkuusyrityksen osakkeiden hankintamenosta omistusta vastaava osuus osakkuusyrityksen viimeksi laaditun tilinpäätöksen mukaisista omista pääomista. Laskennassa käytettävään omaan pää-

omaa luetaan myös poistoeron ja vapaaehtoisten varausten yhteismäärä vähennettynä laskennallisella verovelalla (KPL 6:13 §).

Konserni-tai osakkuusyrittksen taseeseen sisältyvät sisäiset katteet vähennetään osakkuusyrittksen osakkeiden tai osuuksien kirjanpitoarvosta. Seuraavina vuosina merkitään konsernitilinpäättökseen osakkeiden tasearvoon hankintamenon lisäksi osuus hankinnan jälkeen kertyneistä voittovaroista ja osuus tilikauden tuloksesta. Taseeseen merkittävästä osakkuusyrittksen osakkeiden hankintamenosta vähennetään kaikkien konserniin kuuluvien yrittysten tältä osakkuusyrittkseltä saamat osingot ja muut voitto-osuudet.

Jos yrittksellä on osakkuusyrittksiä, mutta ei yhtään tytäryhtiötä, ei konsernitilinpäättöstä laadita, eikä osakkuusyrittksiä yhdistellä. Emoyhtiön tilinpäättökseen liitetiedoissa on ilmoitettava osakkuusyrittksistä nimi, kotipaikka, omistusosuus, oman pääoman määrä, peruste yhdistelemättä jättämiselle sekä tilikauden voitto tai tappio viimeksi laaditussa tilinpäättökseen (KPA 4:3 §)

LIITTEET

Konsernituloslaskelman ja -taseen mallit

KULULA-JIKOHTAINEN KONSERNITULOSLASKELMA (KPA 1:1 §)

LIKEVAIHTO

Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen lisäys (+) tai vähennys (-)

Valmistus omaan käyttöön (+)

Liiketoiminnan muut tuotot

Materiaalit ja palvelut

Aineet, tarvikkeet ja tavarat

Ostot tilikauden aikana

Varastojen lisäys (-) tai vähennys (+)

Ulkopuoliset palvelut

Henkilöstökulut

Palkat ja palkkiot

Henkilöstösivukulut

Eläkekulut

Muut henkilöstösivukulut

Poistot ja arvonalentumiset

Suunnitelman mukaiset poistot

Konserniliikearvon poisto ja konsernireservin vähennys

Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä

Vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset

Liiketoiminnan muut kulut

Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)

LIKEVOITTO (-TAPPIO)

Rahoitustuotot ja -kulut

Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)

Tuotot osuuksista muissa omistusyhteisyrityksissä

Tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista

Muut korko- ja rahoitustuotot

Arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista

Arvonalentumiset vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopapereista

Korkokulut ja muut rahoituskulut

VOITTO (TAPPIO) ENNEN VEROJA

Tuloverot

Tilikauden ja aikaisempien tilikausien verot

Laskennalliset verot

Muut välittömät verot

Vähemmistöosuudet

TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)

TOIMINTOKOHTAINEN KONSERNITULOSLASKELMA (KPA 1:2 §)

LIKEVAIHTO

Hankinnan ja valmistuksen kulut

Bruttokate

Myynnin ja markkinoinnin kulut

Hallinnon kulut

Liiketoiminnan muut tuotot

Liiketoiminnan muut kulut

Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)

LIKEVOITTO (TAPPIO)

Rahoitustuotot ja -kulut

Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)

Tuotot osuuksista muissa omistusyhteisyhteisöissä

Tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista

Muut korko- ja rahoitustuotot

Arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista

Arvonalentumiset vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopapereista

Korkokulut ja muut rahoituskulut

VOITTO (TAPPIO) ENNEN VEROJA

Tuloverot

Tilikauden ja aikaisempien tilikausien verot

Laskennalliset verot

Muut välittömät verot

Vähemmistöosuudet

TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)

KONSERNITASE (KPA 1:6§)

Vastaavaa

PYSYVÄT VASTAAVAT

Aineettomat hyödykkeet

- Kehittämismenot
- Aineettomat oikeudet
- Liikearvo
- Konserniliikearvo*
- Muut aineettomat hyödykkeet
- Ennakkomaksut

Aineelliset hyödykkeet

- Maa- ja vesialueet
  - Omistetut
  - Vuokraoikeudet
- Rakennukset ja rakennelmat
  - Omistetut
  - Vuokraoikeudet
- Koneet ja kalusto
- Muut aineelliset hyödykkeet
- Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat

Sijoitukset

- Osuudet osakkuusyhtiöissä*
- Osuudet muissa omistusyhtiöissä
- Saamiset omistusyhtiöiltä
- Muut osakkeet ja osuudet
- Muut saamiset

VAIHTUVAT VASTAAVAT

Vaihto-omaisuus

- Aineet ja tarvikkeet
- Keskeneräiset tuotteet
- Valmiit tuotteet / Tavarat
- Muu vaihto-omaisuus
- Ennakkomaksut

Saamiset

Pitkäaikaiset

- Myyntisaamiset
- Saamiset omistusyhtiöiltä
- Lainasaamiset
- Laskennalliset verosaamiset
- Muut saamiset
- Siirtosaamiset

Lyhytaikaiset

- Myyntisaamiset
- Saamiset omistusyhtiöiltä
- Lainasaamiset
- Laskennalliset verosaamiset
- Muut saamiset
- Siirtosaamiset

Rahoitusarvopaperit

- Muut osakkeet ja osuudet
- Muut arvopaperit

Rahat ja pankkisaamiset

VASTAAVAA YHTEENSÄ

Vastattavaa

OMA PÄÄOMA

Osake-, osuus- tai muu vastaava pääoma

Ylikurssirahasto

Arvonkorotusrahasto

Muut rahastot

Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto

Yhtiöjärjestyksen / Sääntöjen mukaiset rahastot

Käyvän arvon rahasto

Muut rahastot

Edellisten tilikausien voitto (tappio)

Tilikauden voitto (tappio)

Oman pääoman ehtoinen pääomalaina

OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ

VÄHEMMISTÖOSUUDET

PAKOLLISET VARAUKSET

Eläkevaraukset

Verovaraukset

Muut pakolliset varaukset

KONSERNIRESERVI

VIERAS PÄÄOMA

Pitkäaikainen

Pääomalainat

Joukkovelkakirjalainat

Vaihtovelkakirjalainat

Lainat rahalaitoksilta

Takaisinlainat työeläkevakuutuslaitoksilta

Saadut ennakot

Ostovelat

Rahoitusvekselit

Velat omistusyhteisyriyksille

Muut velat

Siirtovelat

Laskennalliset verovelat

Lyhytaikainen

Pääomalainat

Joukkovelkakirjalainat

Vaihtovelkakirjalainat

Lainat rahalaitoksilta

Takaisinlainat työeläkevakuutuslaitoksilta

Saadut ennakot

Ostovelat

Rahoitusvekselit

Velat omistusyhteisyriyksille

Muut velat

Siirtovelat

Laskennalliset verovelat

VASTATTAVAA YHTEENSÄ